

Justitia Regnorum Fundamentum díjátadó az ombudsman hivatalában

Paczolay Péter, az Alkotmánybíróság volt elnöke, Gerner Zsuzsanna, a Pécsi Tudományegyetem Német Nyelvészeti Tanszékének vezetője, valamint Gyulai Iván, a Fenntartható Fejlődésért Alapítvány elnöke kapta az idei Justitia Regnorum Fundamentum díjat. A díjazottak személyéről a nemzetiségek jogainak védelmét ellátó, és a jövő nemzedékek érdekeit védő helyettese javaslatának ismeretében az alapvető jogok biztosa, Székely László dönt. A 2007-ben alapított Justitia Regnorum Fundamentum díjat az alapjogok védelmében kifejtett kiemelkedő helytállás, szakmai tevékenység elismeréseként adják át minden évben, az ombudsmani intézmény megalakulásának évfordulóján. A köszöntő beszédekben a díjazottak méltatása mellett elhangzott az is, hogy a Justitia Regnorum Fundamentum díj átadásakor az elismerés helyett vagy mellett a köszönet szót kellene használni mindazokért az erőfeszítésekért, amelyeket a most és a korábbi években kitüntettek az alapjogok érvényesítése érdekében tettek.

Paczolay Péter professzor

Paczolay Péter kiváló példája annak, hogyan lehet a tudományos és a gyakorló jogászi pályát összeegyeztetni. Egyetemi tanulmányait 1980-ban fejezte be az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán, ahol később, egészen 2005-ig tanított állam- és jogelméletet, majd politológiát. Erős szálakkal kötődik Szegedhez is: 1992-től vezeti a József Attila Tudományegyetem – később Szegedi Tudományegyetem – Állam- és Jogtudományi Karának Politológia Tanszékét. Tudományos pályáján töretlenül haladt előre: 1989-ben kandidátusi fokozatot szerzett, 1999-ben habilitált, 2000-ben pedig a köztársasági elnöktől egyetemi tanári kinevezést kapott. 2002 óta a salzburgi Európai Tudományos és Művészeti Akadémia tagja.

Paczolay Péter soha nem tekintette a tudományt öncélúnak: az állam- és jogelméletet is olyan stúdiumnak tartja, amely a társadalomban közvetlenül hasznosítható, gyakorlatias. Ennek is tulajdonítható, hogy az egyetemi pályafutással párhuzamosan a gyakorlatot is művelte: 1990-ben kezdett dolgozni az Alkotmánybíróságon először főtanácsadóként, majd főtítkárként. 2000-ben a Köztársasági Elnöki Hivatal hivatalvezető-helyettese, majd 2005-ben hivatalvezetője lett. Egy évvel később, 2006 februárjában visszatért az Alkotmánybíróságra: immár alkotmánybíróként. Megbecsültségére, szakmai felkészültségére jellemző, hogy a kormány és az ellenzék egyetértésével választotta meg a parlament erre a tisztségre; az intézmény történetében sem korábban, sem azóta nem volt példa arra, hogy konszenzusos választás legyen akkor, amikor csak egyetlen jelöltről szavaz a parlament. Alkotmánybírói hivatása során gyakran hivatkozott kedvenc szerzője, Niccolò Machiavelli hitvallására. „A cselekvés minden útja kockázatos, az elővigyázatosság tehát nem a veszély kerülésében rejlik (ami lehetetlen), hanem a kockázat kiszámításában és a határozott cselekvésben” – mondja Machiavelli, és ha ismerte volna Paczolay Pétert, órá értette volna. Az alkotmánybíráskodás nem veszélytelen mesterség, így nagy szükség volt a kockázatok kiszámítására, a határozott cselekvésre. Erről tanúbizonyságot tesz az a számos alapjogi, illetve az

államszervezet alapjait érintő alkotmánybírói határozat, melynek előadó alkotmánybírójaként tarthatjuk őt számon.

Kétszer is az Alkotmánybíróság elnökévé választották: 2008-ban alkotmánybíró kollégái, 2011-ben pedig az Országgyűlés emelte az alkotmányvédelem legfőbb szervének első emberévé. Ő tehát az egyetlen, aki mind szakmai, mind politikai szertől megbízást kapott e feladat ellátására. Az állami intézmények közül az Alkotmánybíróságot érintette a legközvetlenebbül az Alaptörvény 2012. január 1-jei hatályba lépése. Az intézmény egész profilja átalakult, hatásköre, személyi állománya megváltozott. Paczolay Péternek kulcsfontosságú szerepe volt a kontinuitás fenntartásában, abban, hogy az Alkotmánybíróság átörökítse működése első tizenöt évének értékeit. Tette mindezt „árral szemben”, az alkotmánybírói hatáskörök szűkítése, a jelöltállítási szabályok megváltoztatása mellett. Közéleti tevékenységének fontos mérföldköve, hogy 2005-től az Európa Tanács – alkotmányossági kérdésekben nagy presztízsű – Velencei Bizottságának magyar tagja, 2009 és 2011 között a Bizottság alelnöke volt. Nemzetközi hírnevét jelzi, hogy – miután megbízatásának lejártát követően nem delegálták újra – a Bizottság 2013 októberében tiszteletbeli elnökévé választotta.

A Bizottság székhelyén túlmenően is szorosan kötődik Olaszországhoz: a kultúra, a zene és személyes gyökerei is a mediterrán térséghez kötik. Pályafutásának méltó állomása, hogy idén Magyarország Rómába akkreditált nagykövete lett.

A Justitia Regnorum Fundamentum díj átadásával az ombudsman elismerését fejezi ki azért a gazdag tudományos, oktatói és közéleti munkásságért, amelyet Paczolay Péter az elmúlt évtizedekben fáradhatatlanul kifejtett. Tartalmas és sikeres életpályájának derekán további sok sikert kívánunk Önnek!

Gerner Zsuzsanna méltatása

Gerner Zsuzsanna Szekszárdon született magyarországi német család sarjaként. Büszkén vállalt nemzetiségi származása és a közösségéért való folyamatos tenni akarás gyermekkorától kezdve meghatározta életét.

Bátaszéken kezdte általános iskolai tanulmányait, amelyeket később Pécsen folytatott. A várostól ezt követően sem távolodott el, a Leőwey Klára Gimnáziumban érettségizett német tagozaton. Felsőfokú tanulmányait Németországban végezte, 1987-ben a berlini *Humboldt Egyetemen* végzett germanisztika szakon.

Még ugyanebben az évben lett főiskolai tanársegéd a Pécsi Janus Pannonius Tanárképző Főiskola Német Tanszékén. Azóta is itt tevékenykedik, a tanszék azonban intézetté, a főiskola pedig egyetemmé nőtt az idők folyamán. 1998-tól 2005-ig egyetemi adjunktus a Pécsi Tudományegyetem Német Nyelvészeti Tanszékén, 2005-ben pedig egyetemi docensnek nevezték ki. Napjainkban szűkebben vett szakterületén és az egyetem életében egyaránt meghatározó szerepet tölt be: 2006-tól a Germanisztika Intézet igazgatóhelyettese, majd 2015-től igazgatója lett, ezenkívül a Német Nyelvészeti Tanszék vezetője, 2009 óta pedig a Bölcsészettudományi Kar oktatási és általános dékánhelyettesi feladatait is el látja. Szakértelmének elismeréseképpen több hazai és külföldi egyetemen is rendszeresen tart előadásokat, vendégoktatóként hosszabb időt töltött a norvégiai *Haldenben* és a németországi *Potsdamban*.

Oktatói munkájában folyamatosan törekszik az újabb nyelvészeti kutatások eredményeinek integrálására, ezen keresztül az oktatás színvonalának emelésére. A német szinkron és diakrón nyelvészetén és a nemzetiségismereten belül nyelvtörténetet, nyelv-szociológiát, lexikológiát, szintaxist és morfológiát tanít, valamint külön kurzus keretében ismerteti meg a diákokat a magyarországi németek nyelvével és identitásával. A nappali és levelező tagozatos alap- és kiegészítő képzés mellett a tanszéken folyó továbbképzések szervezését és lebonyolítását is irányítja. Ennek keretében feladatai közé tartozik a nemzetiségi német nyelv-tanárok továbbképzése, a szakirányú továbbképzés, valamint a pedagógus szakvizsgára való felkészítés koordinálása is.

Oktatói munkája sokszínű, több nyelvészeti és nemzetiségi kulturális területre kiterjedő, rendkívül gazdag kutatási tevékenységén alapul. Érdeklődési területei a német nyelvtörténet és a nyelv-szociológia: a nyelvtörténeten belül korai újfelnémet írásos emlékek elemzésével foglalkozik, nyelv-szociológiai kutatásai pedig a hazai német kisebbség nyelvi repertoárjára, nyelvhasználatára és identitástudatának alakulására irányulnak. Egy korábbi interjúban így vall erről: „Mint a magyarországi német kisebbséghez tartozó nyelvészek egyike, fontosnak tartom a hazai németiség nyelvi emlékeinek és a nyelvi kontaktus jelenlegi helyzetének megismerését és megismertetését a többségi nemzettel és az anyanemzettel egyaránt.”

Kutatói pályájának legfontosabb állomásai egyben szakmai érdeklődésének változásait is jelzik. 1987 és 1993 között a Magyar Tudományos Akadémia levelező aspiránsa, kutatási témája a keleti frank német nyelv-járások nyelvföldrajzi és nyelv-szociológiai vizsgálata volt. 1988-tól a Deutscher Akademischer Austauschdienst ösztöndíjasaként két évet töltött *Heidelbergben*. 1993-ban kezdte meg PhD-tanulmányait az ELTE

Germanisztikai Intézetében, amelynek keretében a német–magyar nyelvi kontaktus statikáját és dinamikáját tanulmányozta. A nyelvészettudomány területén kiemelkedő jelentőségű és számos újdonságot hordozó dolgozatának befejezése után PhD-fokozatát 1999-ben nyerte el. Habilitációjára 2012-ben került sor; habilitációs előadását „*A nyelvi kontaktus statikája a magyarországi németek példáján keresztül*” címmel tartotta meg az Eötvös Loránd Tudományegyetemen.

Gerner Zsuzsanna jelenleg is tagja több magas szintű szakmai szervezetnek, így az Internationale Gesellschaft der Dialektologie des Deutschen, a Historische Soziolinguistik des Deutschen, a Historische Frauensprachenforschung, a Germanisták Magyarországi Egyesülete, az MTA Pécsi Akadémiai Bizottság Germanisztikai Munkabizottsága és az MTA Pécsi Akadémiai Bizottság Kisebbségkutató Munkabizottsága is tagjai között tudhatja.

Gerner Zsuzsannát nem csupán munkája és tudományos tevékenysége köti a német kultúrához és közösséghez. Közszerelőként és magánemberként is számos alkalommal kiállt – és küzd napjainkban is – a német nemzetiségi identitás megőrzéséért és fejlesztéséért, miközben aktív kapcsolatot tart fenn a németek érdekvédelméért és kulturális autonómiájának kiteljesítéséért célzó helyi és országos szervezetekkel. E tevékenységét is elismerve Joachim Gauck német szövetségi elnök 2014 januárjában a *Német Szövetségi Köztársaság pécsi tiszteletbeli konzuljának* nevezte ki.

Magas színvonalú oktatói, kutatói és a hazai német közösséget segítő munkájáért 2015. március 15-én a Magyar Érdemrend Lovagkereszt polgári tagozat kitüntetésben részesült. Szakmai ars poeticáját egy interjúban így foglalta össze: „Az a célom, hogy kapcsolóként működjek Németország és Magyarország között. Szeretném a munkámat arra is felhasználni, hogy az anyaországi és a helyi német nyelv és kultúra erősödjön hazánkban és egyre nagyobb tábora legyen.”

Gerner Zsuzsanna a magyarországi német közösség érdekében végzett több évtizedes munkájáért és a német nemzetiségi nyelvi jogok védelmére területén kifejtett kiemelkedő szakmai tevékenységéért részesül a *Justitia Regnorum Fundamentum* díjban.

Gyulai Iván ökológus

„Ha minden hónap végén a postás hozna egy számlát, amit a természet küld nekünk, és azt ténylegesen ki kellene fizetnünk, meggondolnánk, hogyan bánunk a természet adományaival”. Mondhatnánk akár azt is, hogy Gyulai Iván már ezzel az egy mondatával is kiérdemelte a Justitia Regnorum Fundamentum díjat. Ez a frappáns mondat ugyanis a világ működésének mély megértéséről tanúskodik, s ezt a tudást szemléletesen, bárki számára megérthetően fogalmazza meg. Ebben az egyetlen mondatban összefoglalható az emberiséget ma fenyegető legnagyobb veszély, s az annak elhárítását szolgáló célszerű cselekvés iránya. Bibó István fogalmi készletéből vett kifejezéssel Gyulai Ivánt lényeglátó realistának nevezhetjük, egy olyan ritka emberfajta képviselőjének, aki

Székely László, Gyulai Iván, Gerner Zsuzsa, Szalayné Sándor Erzsébet és Szabó Máté

a számos „túlfeszült lényeglátóval” és ellentétével, a nagy tömegnyi „hamis realistával” szemben elég bátor a helyzet súlyosságával megalkuvás nélkül szembenézni, s elég higgadt a járhatatlannak tűnő úton való megfontolt, de rendületlen előrehaladásra. A helyzet majdnem reménytelen – meri nyíltan kimondani, tehát vessük vállunkat a feladatoknak! A munkában pedig nem válogatók.

Ő az, aki a *Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanácsban* élvonalbeli politikusokat, a kormányzat magas rangú vezetőit, gazdasági potentátokat csöndes szóval, de megingathatatlan konokssággal szembesíti a helyzet komolyságával, azzal, hogy a megszokott nyomon haladva feléljük életünk alapvető természeti feltételeit, és sürgeti őket, nem is eredménytelenül, az unokáinkért való felelősségvállalásra, anélkül, hogy a hangját egyszer is felemelné. És ő az, aki egy Isten háta mögötti kis falusi portán fog egy jó nagy fejszét, hogy a helyes tüzelés műhelytitkaira oktassa a szegénység kényszeréből a gázzal a fatüzelésre visszatérő polgártársakat. A korszakalkotó, a túlélés nemzeti stratégiáját megalapozó „Jövőkereső” című helyzetelemzés és fenntarthatósági programjavaslat-füzér fő ihletője és szerzője, számos ökológiai alapmű írója, és a *Borsod-Abauj Zemplén megyében* élők környezeti panaszaihoz, ügyes bajos dolgaiban önkéntes segítséget nyújtó miskolci *Kötháló-iroda* napi aprómunkájának részese.

Gyulai Ivántól minden környezetvédőnek és természetbarátnak érdemes tanulnia. Elsőként mindjárt azt, hogy amit ma sokan környezet- és természetvédelemnek hajlamosak nevezni, az gyakran bizony jó esetben is csak pótcselekvés, ha éppen nem nagyobb természeti kárt okoz, mintha nem is akarnánk ily módon megvédeni a környezetünket. A környezetvédelem – mutat rá Gyulai Iván – kinevez problémákat (szennyvíz, hulladék, levegőszennyezés), és úgy „oldja meg” azokat, hogy teret és erőforrást véve igénybe másutt romlik a környezet. Amíg reakcióinkban nem az okokra válaszolunk, s az ok továbbra is fennáll, a probléma bővítetten termelődik újra. A természet pedig türelmes; a környezeti hatások késleltetve jelentkeznek. A Tisza-szabályozás például annak idején a haladás egyedülálló eszközének tűnt, s csak jóval később derült ki, hogy az Alföld jelentős területeinek elsivatagosodásához járult hozzá. A gazdálkodó ember azonban sajnos ritkán látja be tévedését; a folyó természetes víz-

járásához való közelítés helyett Duna–Tisza-csatornát vizionál – ami megoldás helyett irtózatosságot bevetésével csak tovább rontana a helyzeten.

Gyulai Iván 1993 óta kísérletezik a fenntartható faluval. Saját szavaival (idézet kezdődik): „*Arra tettünk kísérletet, hogy ... átmentsük a szerves kultúrát a globalizációt követő időkre, alternatívákat állítsunk az uralkodó fejlesztési elképzeléssel szemben, s a szegénység okán létező fenntarthatóságot a tudatos fenntarthatóságra cseréljük*”. (Idézet vége.) De rá kellett jönnie, hogy a helyi lehetőségeket is a globális történések szabják meg. Helyben kell harcolni, de az alapkérdések megválaszolása nélkül nem lehet helyben cselekedni. Ezért, miközben megvilágítja egy-egy résztema alapösszefüggéseit és akár a helyes begyűjtés technikáig terjedően konkrét gyakorlati megoldásokat kínál, mélyebbre is ás. A világ szerkezetének még mélyebb összefüggéseit mutatja be, s a Glóbusz megoltalmazásának globális követelményeit fogalmazza meg. Csupán néhány „egyszerű” dolgot kellene megváltoztatni... A spekulációs gazdaságot felváltani a valódi emberi szükségleteket kielégítő gazdasággal. A kamatos pénzt szabad pénzzel. A kampányvezérelt, egyhónapos perspektívájú politikát távlatos stratégiai tervezésen alapuló, közösségközpontú közélettel. A javak habzsolását a szellemi-lelki értékek elsődlegességével. Itt igaz csak József Attila mondása: ez a mi munkánk; és nem is kevés...

Gyulai Iván az, aki mellett a legönlelégültebb, magát valóban pragmatistának tartó politikus is kellemetlenül érzi magát, aki mellett az a meggyőződése támad az embernek, hogy csak a nagy dolgokkal érdemes foglalkozni a világon. Három forgatókönyvet vázolt fel: az összeomlás, a technikai trükkökkel való időnyeres és a valódi fenntarthatóság forgatókönyvét. Az emberiség jelenlegi hozzáállása sajnos még az időnyereshez sem biztos, hogy megfelelő. Ész, erény és akarat volna szükséges, ám napjaink hedonista emberéből mindhárom tulajdonság hiányozni látszik. Az ismeret gyakran csupán a természet leigázásának tudása, s „ha az erkölcs nem fejlődik, a tudás bombát vagy éppen genetikailag manipulált élőlényeket eredményez”. Ebből is látható, milyen nagy érdekekkel és erővel szemben kellene a megmaradásért küzdeni. De küzdeni kell. Egyetlen egyetemi tanszéken, egyetlen faluban felépített egyetlen tájékoztató és továbbképző központban, egyetlen biogazdaságban, egyetlen alapítványi kutatóintézetben, egyetlen civil szervezetben, egyetlen országos tanácsadó testületben. Ott, ahol lehet. Ahol egy ajtó kinyílik, ahol egy tudásra nyitott fő, egy cselekvésre kész szív akad. Legyen az parlamenti elnök vagy erdei iskolába érkező kisdíák.

„*Nem elég azt szajkózni, hogy 'a környezeti nevelést az óvodában kell elkezdni', hanem azzal párhuzamosan a társadalom értékrendjében, a szabályozókban, a politikai közgondolkodásban, sőt az áruházak polcain is változtatni kell*”. Gyulai Iván ott van, ahova odaengedik, s nem tér ki a reflektorfény elől sem, ha az segít előbbre, akár egy lépést is. De tudjuk, nem kedveli, ha ő kerül a középpontba. A legjobban talán a gömörszőlősi biopalánták között érzi magát.